

is (geen aesthetische, doxologische, maar daarna de DIE gemeente de kunst. Ik wetten van de tijd erkennen), heeft te dienen.

als sommigen teruit duw. Ik heb de kunst gezien; ze zien, ten heb, en dat b. Mooi werk over de hoofd- in de rubriek: elijk leven. Het misschien een

en? dat rhythmisch ng daarvan na- goed kan gaan, wil het platte- we alleen wat id. Is dat „ver- ik juist zag, en werking der ge- zal, dan ver- s: n.l. het on- den kerkzang- en (op een af- andsch kan dat ok het volks- kt een woordje of winst tegen

zingen zal be- rhythmisch zingen en zang worden e orgmisten nu d.w.z. regelen te. Ze hebben gelt, doet ver-

straks zie ver- og strengere or- neentzang, dan dagen in een van mijn tegen- chtig orgelstuk, nglomeraat van gel zoo'n beetje wel vanmorgen: En vier eeuwen wil zeggen, in En op den Zon- vergezeld zijnde:

K. S. ken liggen.

was sprake van van Zacharias zijn: onze Lof K. S.

**KUNST**  
st en schoonheid.

en gedeelte van van Minister uitkomen hoe hij n van kunst en hield verband der kunst. er kunst is het ikelen serie over i schoonheid wil eer op dezelfde ters eigen woor- is beschouwing van de bedoelde

unst kwam als- handeling in de oting voor 1920, eparlement van open (Va) onder- bracht. Het be- diëring van de ie ontspon zich Kleerekoper, die bevordering van kunst. e verklaarde de rweging vatbaar st noodig achte noemen Staats- eze wenschelijk

heid gaf hij in de rede, waarmede hij die Commissie (die kort daarna benoemd werd) installeerde, aldus:

„In de eerste plaats liggen hier moeilijkheden van principiële aard. De dramatische kunst deelt namelijk niet alleen in de ongunst van een tamelijk groot gedeelte der bevolking, maar wordt door haar beschouwd als een hinderpaal op den weg van gezonde volksoontwikkeling... (En) al ziet men in het verbeeldingsleven een der schoonste mensche- lijke gaven; ook al waardeert men de dramatische kunst diensgevolge op zichzelf; ook al erkent men tot op zekere hoogte het nut van openbare uitvoeringen, zoo is het desniettemin mogelijk, dat dit deel der bevolking, meenende dat het peil, waarop onze toneelgezelschappen en de toneel- stukken in dezen tijd staan, niet hoog genoeg is, voor inmenging van den Staat teruggedrukt... Maar omgekeerd kan men ook het standpunt innemen, dat, aangenomen de waarde van de dramatische kunst op zichzelf, de Staatsinmenging een krachtig middel kan zijn om het verkeerde in haar beoeffe- ning uit te snijden, deze alzoo tot een hooger peil op te voeren en tot een schakel in den keten der volksoontwikkeling te maken. Naast vraagstukken als de genoemde van principiële aard, staan die van technische aard. Voor het geval de inmenging van den Staat op zichzelf gewenscht wordt geacht, moet met groote zorg de vraag worden overwogen, op welke wijze steun aan de beoefening der drama- tische kunst zal worden verleend. (Dat) zal ernstig onderzoek vereischen, en dat te meer, omdat alle schijn moet worden vermeden, als ware hier het belang van een enkel gezelschap en niet van de beoefening der dramatische kunst alszoodanig in het spel. Inzooover is hier strikte objectiviteit geboden en ik verwacht niet anders of vooral de technici in deze commissie zullen zich daardoor laten leiden.”<sup>1)</sup>

De Commissie, waarvan Jhr C. Feith voorzitter was en waarin van antirevolutionaire zijde zitting hadden de heeren J. van Andel, toenmaals directeur der Chr. H. B. S. te Den Haag, en Prof. Mr A. Anema, begon aanstonds haar arbeid. In afwach- ting van de resultaten van dien arbeid bleef de zaak in de Kamer rusten. Ingesteld in de maand Maart 1919 kwam de Commissie reeds in Juni d.a.v. met een meerderheidsrapport, welks slotsom luidde „dat steun van Overheidswege voor deze kunst- uiting niet alleen gerechtvaardigd is, maar zelfs ten zeerste aanbeveling verdient, mits echter daarbij de noodige waarborgen bestaan, dat de aldus te subsidiëren toneelkunst geen aanstoot geeft uit een oogpunt van openbare orde en goede zeden”.

Op de basis van deze conclusie, die, zooals in het bovenstaande fragment tusschen de regels te lezen staat, met het inzicht van den Minister over- eenkwam, werd de zaak mede in verband met de motie-Kleerekoper andermaal in de Kamer aan de orde gesteld in de zittingen van de laatste November- week. De voorstanders bepleitten haar, evenals ze dat gedaan hadden bij de eerste behandeling, maar ook de tegenstanders kwamen in het geweer: de Kamerleden van de Laar, Schokking, Scheurer, Schouten, Duymaer van Twist e.a. spraken hun bezwaren tegen een dergelijke overheids subsidie uit. Tegenover deze bezwaren nu stelde de Minister in de vergadering van 28 November 1919 zijn ver- dediging, in een breede repliek<sup>2)</sup>, waaruit het na- volgende citaat in het verband van deze artikelen- reeks van belang is, omdat het Dr de Vissers op- valting omtrent de taak der kunst weergeeft en tegelijk zijn inzicht doet kennen in de verhouding tusschen Christendom en Kunst.

„Deze post is het meest principieel aangevallen door den heer Van de Laar. Hij heeft dat gedaan op gronden, die ik gestrouw aldus meen te kunnen formuleeren. De wereld ligt in de zonde, en aan het drama en toneelspel is zooveel zondigs ver- bonden, wij moeten dus ons met het drama niet bemoeien; dan zal het, naar wij vrouwen, wel zooveel mogelijk uitsterven of verdwijnen, of dan moet het maar zijn eigen gang gaan, maar wij doen tenminste geen poging ten goede; wij willen ten- minste niet schuldig staan aan eenige zonde op dit gebied. Ik kan dat standpunt respecteren, maar het is juist uit Christelijk oogpunt mijn standpunt niet. Aangenomen de twee stellingen, dat er zoo- veel verkeer is in onze maatschappij en in ons staatkundig leven, aangenomen ook hetgeen de heer Van de Laar heeft gezegd, dat het toneel, zooals het zich in ons land vertoont, veel zondigs en ver- keerds in zich bevat en tegelijkertijd aangenomen, dat de dramatische kunst kunst is, dan heeft juist naar mijn overtuiging de Regeering de roeping, om ook in de wereld van dit soort kunst zooveel mogelijk het goede te brengen en het goede, dat er in is te ontwikkelen.

Hier gaat het eenvoudig, als ik het zoo noemen mag (ik zal niet in een theologisch debat met den afgevaardigde treden), naar mijn diepe overtuiging om de tegenstelling tusschen deze twee: is het Christendom in meerdere of mindere mate een stelsel, een systeem, dat een bepaalde afronding heeft en in een bepaald geval zich te isoleeren

heeft van de maatschappij en gros genomen, of is het Christendom, zooals de heer Van de Laar het in een vroegere redevoering heeft uitgedrukt, een beginsel van kosmische beteekenis, dat zich heeft aan te passen aan de toestanden van alle tijden en op alle terreinen van het leven zijn invloed heeft te doen gevoelen.

Dit is de eigenlijke tegenstelling, die ten grond- slag ligt aan het verschil van beschouwing van den heer Van de Laar en de beschouwing van mij. En dan aarzel ik geen oogenblik te erkennen, dat volgens mijn overtuiging het Christendom een zaak van beginsel is, dat zich aan te passen heeft aan alle levensvormen en in alle tijden van het leven zijn invloed heeft te doen gevoelen. Eenmaal aan- genomen dus het beginsel, dat de dramatische kunst kunst is, dat er een groote drang in ons volksleven is, om het drama te genieten, dat, gelijk op elk detailgebied van kunsten en wetenschappen, de Regeering een roeping te vervullen heeft, kan het niet uithijven, of die roeping moet ook worden erkend op dit gebied... En nu wil ik tegenover allen, die hier zijn, er nog eens op wijzen, dat het niet te ontkennen is, dat in ons volksleven een breede strooming is van menschen, die iets dergelijks zoeken, dikwijls avond aan avond. Wij kunnen door al onze redevoeringen en al onze theorieën die strooming niet keeren, maar wel gevoel ik mij op mijn Christelijk standpunt en in het bijzonder als Minister van Kunsten verplicht om met de zwakke krachten, die mij ten dienste staan, te trachten, die strooming in de meest goede bedding te leiden, en af te leiden van slechte bioscopen en slechte variétés, waar duizenden menschen komen; en te pogen, door onderling overleg bevoor- derlijk te zijn aan den opbloei van een goede drama- tische kunst, welke een van de hulpmiddelen zal zijn tot zedelijke, intellectuele, aesthetische en ook ethische en religieuze ontwikkeling van het Nederlandsche volk”.

Duidelijk zegt de Minister in deze rede, dat naar zijn meening „het christendom een beginsel van kosmische beteekenis is, dat zich heeft aan te passen aan de toestanden van alle tijden en op alle terreinen”, een stelling, die begrijpelijkerwijze ander- maal debat uitlokte, ofschoon van de linkerzijde stemmen waren opgegaan, deze besprekingen te staken.

Omdat dit debat de principiële zijde van de quaestie raakt, en de zaak, principieel gezien, er thans nog niet zoo voorstaat als toen, is het inter- essant de besprekingen te volgen, vooral ook, om- dat de Minister daarna dupliceerde en we aldus nog weer een bijdrage krijgen tot de eigenlijke stof van deze artikelen.

Hierover dan in een volgend nummer.

C. T.

#### Ds J. A. Visscher, Zoo'n Heidekerel.

De ruimte, die overblijft, wil ik gaarne benutten om de aandacht te vestigen op het eenigen tijd ge- leden verschenen boek van Ds J. A. Visscher, „Zoo'n Heidekerel”<sup>1)</sup>, niet een literair werk en dus ook geen stof voor een afzonderlijk artikel, maar wel een boek, dat waard is in deze rubriek van ons blad genoemd te worden.

De Visscher heeft in onzen kring bekendheid ge- kregen als de Schrijver van schetsen „Van de arme Friesche heide”. Ditmaal geeft hij een regelmatig verhaal, een roman. En nu is hij in de schets, het korte, compacte verhaal wel meer in zijn kracht, maar hij heeft toch bij dit bredere bestek een ge- heel weten te verkrijgen, dat verdienstelijk mag worden genoemd. In hoeverre aan het gebeuren zelf werkelijkheid ten grondslag ligt, kan in het midden blijven. Wat verteld wordt is in elk geval binnen de beschreven verhoudingen, gelijk we die trouwens uit zijn vroegere werk overvloedig kennen, mogelijk en de motieven zijn die, welke bij de menschen en hun omgeving hooren.

Dat kan blijken uit een overzicht-in-een-enkele-lijn van den inhoud.

De arbeider Heidstra heeft geld geleend van de oude, gierige Akke, om een stukje grond achter zijn huisje te ontginnen. 't Werk eischt veel en de geld- zorg drukt zwaar, maar het vertrouwen op Gods hulp geeft kracht. De verdiensten van Gosling, den zoon, die bij den boer werkt, helpen ook nog een beetje. Deze Gosling is de eigenlijke hoofdpersoon van het verhaal. Zijn liefde gaat uit naar Maaike, de dochter van den boer, maar, ofschoon ze een gebrekkige stumperd is en dus geen partij voor een boerenzoon, kan er toch van een huwelijk niets komen. Vader Sierstema heeft het oog op een ander, een „heertje” uit de stad, die wel toenadering toont, omdat de „centen” van de erfdochter hem be- koren. Als een geweldige brand Sierstema's hoeve verwoest heeft en hij geen zin meer heeft in het boerenbedrijf, maar in „de stad” gaat wonen, lijken Goslings kansen sterk verminderd. Dat Maaike hem zeer genegen is, speelt geen rol. De boer brengt haar dat duidelijk genoeg aan het verstand. En hij schijnt in zijn tegenstand tegen Gosling gelijk te krijgen, als oude Akke op een oogenblik vermoord wordt gevonden. 't Is bekend, dat ze geweigerd heeft uitstel van betaling te verleen aan de Heidstra's, die door zorg en tegenslag niet konden

betalen, en dus ligt het vermoeden voor de hand, dat Gosling de moordenaar is. Hij wordt dan ook in hechtenis genomen en vader Sierstema triomfeert. Maar, als straks toch Gosling's onschuld blijkt, en bovendien Maaike zienderoogen wegwijnt, moet hij wel inbinden. En 'teind is, dat de heidekerel de hand van de boerendochter krijgt.

Standstrots, ruwheid, zorg, kwaadpraterij — de hoofdelementen van 't verhaal, ze behooren bij het geteekende lokaal, zo goed als de veelszins primi- tieve cultuur- en religiebegrippen. De Visscher heeft die alle tot hun juiste recht weten te doen komen, heeft ook het christelijk element van zijn boek, misschien doe ik beter met te zeggen: de evangeliseerende strekking, goed geaccentueerd. Er zijn verdiensten, die tegen de compositioneele on- volkomenheden naar mijn inzien voldoende op- wegen, om met erkentelijkheid dit boek te aan- vaarden als een goede bijdrage tot de christelijke lectuur.

C. T.

## HET BOEK VAN DE WEEK

### De Zon in haar Pracht.

Bij al de malaise van den laatsten tijd is er één industrie die bloeit. Dat is de dans-industrie. In The Sphere van 30 April 1932 worden daarover verbazingwekkende feiten meegedeeld door Charles Graves.

Als je tot heel aan de onderste trede van de maatschappelijke ladder bent getuimeld zonder nog den hals te breken, dan kun je, als je erg goed dansen kunt en je hebt nog een behoorlijk cos- tuum, misschien doe ik beter met te zeggen: de evangeliseerende strekking, goed geaccentueerd. Er zijn verdiensten, die tegen de compositioneele on- volkomenheden naar mijn inzien voldoende op- wegen, om met erkentelijkheid dit boek te aan- vaarden als een goede bijdrage tot de christelijke lectuur.

Maar dit is allemaal aan den zelfkant der dans- industrie.

Wanneer we komen bij de „sterren” van dezen zweelen hemel, dan gaat het ons duizelen.

Fabelachtige sommen worden verdiend door lei- ders van dans-orkesten. Om slechts twee bekende namen te noemen: Jack Payne heeft een inkomen van vier ton per jaar, Jack Hylton — die, zooals men weet, ook wel eens in het Carlton Hotel in Amsterdam is opgetreden — verdient zoo ongeveer 250.000 gulden per annum. Alles tengevolge van den danswaanzin die de wereld heeft bevangen.

Zijzelf vinden ook, dat het eigenlijk krankzinnig is. Ambrose, ook zoo'n „band”-directeur, die rolt in het geld — hij moet een kleine f60.000 aan inkomstenbelasting betalen — erkende lachend dat het volkomen waar was dat hij en zijnzigen „onder-ontwikkeld” waren, en „over-betaald” wer- den. En Jack Hylton sprak tamelijk wel in den- zelfden trant tot Charles Graves: „Het is dwaas”, zei hij, „wanneer men bedenkt, hoeveel wij ver- dienen vergeleken met ingenieurs en andere weten- schappelijke menschen die werkelijk iets presteer- en voor de gemeenschap en zelfs voor het na- geslacht. Maar het is werkelijk onze schuld niet, dat we zooveel meer verdienen dan Ministers en dergelijke lieden”.

Behalve met het gewone dirigeeren van hun „bands”, verdienen ze hun geld met opnamen voor gramfoonplaten en voor de „talkies”, en nu en dan door de extravagantes van den een of anderen plutocraat. Zoo vertelt Graves van een geval waarin Jack Hylton met zijn band moest spelen in Bir- mingham. Maar dienzelfden avond wilde de motor- koning Citroën, dat ze voor hem zouden spelen in Parijs. Hij betaalde de schadeloosstelling voor het niet optreden in Birmingham, verder de vlieg- tuigen die hen naar Parijs haalden, en die welke hen weer naar Hamburg brachten, plus natuurlijk een vorstelijk honorarium. De muziek van dien avond kostte den millionaire de kleinigheid van 24000 gulden.

Maar het zijn tenslotte niet de buitensporig- heden van een enkelen millionaire die de dans- industrie in stand houden; zelfs niet in de eerste plaats de dansende élite uit de deftige wijken; het zijn vooral de fabrieks- en winkelmeisjes, de be- dienden en de klerken, die van hun eenvoudige inkomsten avond aan avond een kleine gulden uitgeven om maar te kunnen dansen, dansen, dansen....

De honderdduizenden die door deze honderd- duizenden geofferd worden aan den dans-demon, komen niet alleen aan de band-leiders ten goede. Ook de leiders der groote dansinstituten verdienen schatten, evenals de muziek-niggevers die nieuwe „schlagers” lanceeren.

<sup>1)</sup> Rapport der Rijkscommissie voor Dramatische Kunst, ingesteld bij K. B. van 12 Maart 1919, p. 5, 6.

<sup>2)</sup> Zie „Handelingen der Staten-Generaal 1919—1920, II, p. 609 vlgg.

<sup>3)</sup> Gebra Zomer & Keuning, Wageningen.